

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА АКАДЕМІЯ МУЗИКИ ім. М. ГЛІНКИ

Кафедра «Історія та теорія музики»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МУЗИЧНА ЕСТЕТИКА

Рівень вищої освіти	перший
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»

Дніпро, 2019

Інформація про викладача	
Прізвище, ім'я, по батькові	Тарасова Наталія Юріївна
Наукова ступінь	кандидат філософських наук
Наукове звання	доцент
Посада	доцент кафедри «Історія та теорія музики» професор кафедри «Історія та теорія музики» зав. кафедри «Історія та теорія музики»
Місце роботи	Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки
Адреса кафедри	м. Дніпро, вул. Ливарна, 10, каб. 206
E-mail	e-mail: tarasova116@ukr.net; тел 0673153577
Консультації	
Час	відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри
Місце	Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки, м. Дніпро, вул. Ливарна, 10, каб. 224

1. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Музична естетика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Музична естетика, що є вибірковою дисципліною, вивчається на протязі третього модуля і закінчується заліком.

Програмою навчальної дисципліни «Музична естетика» передбачено вивчення основних положень із наступних питань:

- мистецтвознавство як наука та його роль у формуванні музиканта-професіонала;
- основні види мистецтвознавства та їх наукові пріоритети;
- методи музикознавства;
- інтеграційні процеси в розвитку історичного музикознавства;
- методологія аналізу музичного твору;
- організація науково-дослідної роботи;
- жанри наукових робіт;
- етапи дослідницької роботи.

Закріплення отриманих теоретичних знань відбувається на індивідуальних заняттях та при виконанні самостійної роботи (підготовка до аудиторних занять, підготовка до контрольних заходів та опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях).

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Години	Кредити	Семестр
			III
Всього годин за навчальним планом, з них:	90	3	90
Аудиторні заняття, у т. ч:	90		90
лекції	-		-
лабораторні роботи	-		-
практичні заняття	34		-
індивідуальні заняття	-		-
Самостійна робота, у т. ч:	56		56
підготовка до аудиторних занять	20		20
підготовка до контрольних заходів	20		20
виконання курсового проекту або роботи	-		-
опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях	16		16
Форма підсумкового контролю	залік		III

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасні умови розвитку інформаційного суспільства висувають високі вимоги до підготовки всебічно розвиненого, універсального музиканта-музикознавця. Величезне значення набуває знання і розуміння сутності музичної естетики як науки про красу в музиці, вміння знаходити і аналізувати потрібну інформацію, творчо застосовувати здобуті знання на практиці.

Дисципліна «Музична естетика» є однією з складових професійної підготовки студентів-музикознавців.

Включення спочатку в навчально-дослідну, потім у науково-дослідну роботу допомагає студентам оволодіти сучасними методами пошуку, обробки та використання інформації, освоїти деякі види наукової діяльності, розвинути пізнавальні інтереси, інтелектуальні, творчі та комунікативні здібності.

Метою дисципліни є:

- надання студенту головних відомостей з музичної естетики;
- розуміння тих чи інших музично-естетичних вчень, знань головних ідей та концепцій найбільш видатних теоретиків музичної естетики та авторів музично-естетичних концептів композиторів, найзначніших теорій з музичної естетики;
- отримання знань про етапи музично-естетичного процесу (у зв'язку з формуванням теорії та історії музики, теорії композиції), про історію музичної естетики в європейських країнах (від давніх цивілізацій і античності до XX століття), в межах головних музичних епох;

- формування цілісних уявлень про музично-естетичні теорії на основі вивчення їх специфіки і освоєння пов'язаних з ними музично-мовних засобів.

Завдання музичної естетики як навчальної дисципліни полягають у тому, щоб:

- сприяти вихованню музиканта професіонала з широким музичним світоглядом й розвиненим інтелектом ;
- надати навички самостійного підходу до аналізу та оцінки явищ музичної культури;
- ознайомити з основними естетичними підходами й поглядами, впливовими на формування музичних жанрів і мови усіх музично-історичних періодів;
- перетворити теоретичні знання, отримані при вивченні дисципліни «Музична естетика», на практичні навички в процесі виховання фахівця.

Як результат вивчення навчальної дисципліни, студент повинен **знати:**

- головні категорії та теорії музичної естетики;
- визначення предмету, структури музичної естетики, її місця в системі музично-теоретичних та гуманітарних наук;
- розуміти значення окремих особистостей в загальноісторичному процесі формування музичної естетики;
- усвідомити єдність музичної естетики із музичною теорією, виконавською й композиторською практикою усіх історичних періодів;
- - осягнути загальний процес розвитку музичної естетики, в єдності та багатоманітності естетичних теорій і концепцій, належних різним мислителям, виконавцям і композиторам;
- розуміти закономірності еволюційності розвитку музичної естетики різних художніх епох.

уміти:

- оцінювати естетичні засади музичних творів різних стилів ;
- впроваджувати в аналіз значних творів світової музичної літератури музично-естетичні критерії,
- аналізувати доробок композиторів й кращі досягнення в розвитку окремих жанрів з музично-естетичних позицій доби ;
- оцінювати значення видатних теоретиків музичної естетики в загальноісторичному процесі формування музичної теорії й історії музики ;
- виявляти естетичні засади розвитку конкретних музичних жанрів і стилів;
- формулювати естетичні вимоги до музичного виконавського мистецтва й композиторської творчості сьогодення й майбутнього;
- критично оцінювати закономірності розвитку музичного мистецтва різних художніх епох з естетичних позицій сучасності.

Пререквізити дисципліни – «Аналіз музичних творів», «Теорія музики».

Постреквізити дисципліни – «Новітні музикознавчі концепції», «Теорія мистецтв», «Теоретичні проблеми музики ХХ ст.».

Загальні компетентності:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності:

1. Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій, історичних та культурологічних процесів розвитку музичного мистецтва в музикознавчій, виконавській, диригентській, композиторській, педагогічній діяльності.

Програмні результати навчання:

1. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
2. Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.
3. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками для жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5. Модуль 1

ТЕМА 1. Музична естетика як наука про красу в музиці

Історія виникнення. Поняття “естетика” А. Баумгартена. Специфіка предмету музичної естетики. Мета музичної естетики — обґрунтування людяності, гуманності. Естетичне як виразність музичної форми. Місце музичної естетики в системі гуманітарних наук. Філософські категоріальні засади музичної естетики. Музична естетика і художній світогляд. Гегель і Кант про красу в мистецтві. «Неточна наука». Співвідношення краси й істини в мистецтві. Інтелектуальний та чуттєвий характер краси в музиці. Логічне й естетичне в музиці. Кількісний підхід до краси в музиці. Чи можливі формули музично прекрасного? Аксіологічно-ціннісна природа музичної естетики (М.С. Каган, Л.Н. Столович, Н. Чавчавадзе). Принцип цінності як засіб подолання “гносеологізму” музичного пізнання. Катарсис як вища форма ціннісної музичної емоції, просвітлене почуття. Тлумачення катарсису у Платона й Арістотеля. Неповторність естетичного музичного переживання. Музичне мистецтво як уявна, ілюзорна реальність.

ТЕМА 2. Сутність і структура музичної естетики. Категоріальний апарат музичної естетики.

Музична краса: мистецьке й природне. Міра й гармонія в музиці. Порушення гармонії й краса в музиці. Порядок й уява в музиці. Принцип гри як незацікавленої, безцільної естетичної діяльності. Доцільність процесуальності вільної, осмисленої музичної гри.

Формування особистісно-творчого в музичній грі. Навчання комунікативності й соціальності у музичному творі. Наслідування й робота звільненого уявного в музично-естетичному процесі. Жан-Поль про поетику й людино-творчість музично-естетичної гри. Музично-естетична свідомість та почуття. Доцільність музичної краси. Музично прекрасне як “предмет для нас”, “добродійно звернений до нас” (Шиллер). Музичний смак як здібність пізнання в музиці, належного галузі прекрасного Музично-естетична потреба. Чи можна навчити розумінню музичної краси? Музичний ідеал в якості зразка досконалості, найвищої мети прагнень виконавців, композиторів. Нормативний характер ідеалу (І.Кант), позитивне ставлення до дійсності (Гегель). Музично-естетичні погляди й теорії. Співвідношення музично-естетичної теорії й виконавської та композиторської практики. Музичні естетичні категорії як узагальнені духовні моделі музичної практики й естетичного освоєння світу. Головні музичні естетичні категорії. Специфіка втілення прекрасного й потворного в музиці. Піднесене й нице, героїчне й повсякденне, трагічне й комічне, топове й індивідуальне в музиці.

Тема 3. Антична музична естетика. Докласичні й класичні вчення.

Соціально-історичні передумови виникнення античної музичної естетики. Призначення музики в античній культурі. Міфологічні засади античної естетики. Магічне значення музичного наслідування (античні міфи про Орфея, Амфіона, Діоніса, Аполона, Марсія, Ліна, Мусея, Евмолпа у порівнянні з китайським міфом про Ши Да, єгипетським міфом про Хатхор, міформ про Вьяньямонен й Леммінкяйнен з Калевали). Сакральне, надлюдське розуміння музики. Діонісійське стихійно-оргастичне розуміння музики. Міфологічний сенс давньогрецьких музичних інструментів. Раціоналізація міфологічних уявлень про музику в античній естетиці й музичній теорії. Музикальна естетика піфагорейців (Піфагор., Гіппас, Філолай, Архіт з Тарена, Евдокс (6-4 ст. до н.е.). Природничо-наукові засади піфагорейського розуміння музики. Вчення про музичний катарсис в моральному, виховному й практично-лікарському значенні, про відповідний емоційний та фізичний очищувальний від пристрастей вплив певних мелодій і ритмів, конкретних інструментів (фригійського, дорійського). Вчення про гармонічну космічну природу музики й людське сприйняття гармонії сфер. Піфагорейське вчення про число. Розуміння Піфагором співзвуччя і гармонії як поєднання різноманітного й протилежного та згоди “різногласного”. Відкриття піфагорейців у галузі акустики й теорії звуку. Вчення про гармонічну пропорцію (1:2, 2:3, 3:4) - інтервали. Вчення досократиків про музику Гераклітове не споглядально-математичне, абстрактно-числове, а конкретно-звукове, слухове, перцептивне розуміння гармонії. Матеріалістичне тлумачення музичного сприймання, звуку як фізичного тіла Демокрітом. Фізіологічно- механістичне розуміння слуху, зв'язок звукового сприймання із силою звуку й побудовою органів слуху. Музично-космологічна концепція Платона. Розвиток теорії небесного гептахорду про відповідність семи планет-семи інтервалам, про числові засади безсмертної гармонії, засади якої ідеальні. Вчення про точні пізнавальні критерії оцінки музики (на рівнях тексту, мелодії, ритму). Вчення про природу естетичної насолоди в музиці, про державне значення виховної ролі музики, громадянську необхідність музичного виховання. Соціологічна концепція музики Платона. Етичне консервативне, обмежувальне тлумачення давньогрецьких ладів й інструментарію. Піднесене, ідеалістичне тлумачення музичного виховання.

Тема 4. Класичні й елліністичні музично-естетичні вчення.

Вчення Арістотеля про земне походження музики, її зв'язок з чуттєвою сферою. Критика піфагорейського числового формального розуміння гармонії. Гармонія як динаміка “порядку й безпорядку”. Погляд на музику (авлетика й кіфаристика) як мистецтво мімесису — наслідування буттю речей, що є пізнавальним процесом, але надає задоволення . Вчення про моральну природу катарсису, отриманого у трагедії й музиці як очищення шляхом переживання страждання й страху засобами дії. Про очищувальне “ентузіастичне збудження” релігійних піснеспівів, доцільність естетичних емоцій. Думка

про критерій розрізнення мистецтв музики, танцю й співу від живопису й скульптури гармонією й ритмом. Музика як вище мистецтво, здібне виражати етичні якості, близьке людській моральній галузі, передавати рух і збуджувати енергію. Емпірично-практичне і виховне розуміння музики, вміння не лише слухати музику, а й володіти музичним інструментом. Фізіологічне вчення про природу звуку, розрізнення в залежності від органів мовлення. Про зв'язок ритміки й метрики музики й слова, Розрізнення трьох типів ладів : 1-етичних (дорійський, лідійський), 2- практичних (гіподорійський, гіпофрігійський), 3- ентузіастичних (фрігійський). Погляди Арістоксена на практичну природу музики та її вивчення, ідеї про практичні заняття музичним мистецтвом. Трактати «Елементи ритміки», «Елементи гармоніки». Мелодія як головний предмет вивчення, мелодичне почуття - основа мистецтва, слух — як головний критерій розрізнення інтервалів, пам'яті як механізму сприймання. Визначення гармонії як вчення про елементи музики (музичні роди. - лади, модуляція, композиція). Вчення про практичні способи побудови мелодії. Заснування Арістоксеном музично-естетичного напрямку "гармоніки" в протилежність "каноників" піфагорейського вчення. «Критика попередників на основі критеріїв мелодичності й немелодичності. Питання музичного виховання й освіти. Скептики й епікурейці. Критика теорії музичного етосу. Тимофій з Мілета (6-5 ст. до н.е.) реформа стилю виконання (строго канонічного, заснованого на помірних і простих модуляціях) на стиль віртуозний (із змінювальним ритмом, несподіваними контрастами й ефектами). Стоїцизм про 2 види краси, збіднення вчення про музичний етос. Епікуреєць Філодем — проти трактату Діогена "Про музику", музика не має жодного етичного значення, не сприяє моральному очищенню. Не має сенсу використовувати музику в релігійних ритуалах. Заперечення дієвого й виховного значення музики, піфагорейського вчення. Ствердження ідеї гедоністичного, розважального значення музики. Секст Емпірик, 2 ст. н.е. «Проти музикантів». Заперечення теорії музики й практики, теорії піфагорейців про гармонічність світу й музики. Не існує точного знання про природу краси й мистецтва. Визнання компенсаторної ролі музики. Плутарх, трактат « Про музику», піддає сумніву належність музики до «гармонії сфер» в трактаті «О происхождении мировой души по «Тимею» Платона». Про розвиток музичних жанрів, виникнення музики, винайдення музичних інструментів, про лади грецької музики, про музичне виховання. Захист піфагорейської теорії, судити не на слух, а на основі математичні теорії, обмежити вивчення теорії одною октавою. Музична естетика пізнього еллінізму. Боротьба «гармоників» и «каноників». Трактати арістоксеністів Евкліда, Гауденція. Клеоніда. піфагорейців Елінія. Птолемея, Нікомаха. «Введение в гармонию» Клеоніда. Визначення гармоніки як теоретичної й практичної науки. Сім частин гармонії — звуки, інтервали, роди, системи, лади, модуляції й складання мелодії. Про висоту, пониження й напруження звуків, про три роди — діатоніку, хроматику, енгармоніку, про п'ять видів інтервалів. Етос ладів та модуляцій.

Тема 5. Середньовічна музична естетика

Підпорядкування музики справам церкви. Уніфікація музики християнської церкви. Ствердження головними жанрами гімнів, псалмів, антифонів в культових цілях. Переважання вокальної музики з распівуванням слогу- (гимни) або речитативів (псалми). До-поліфонійність ранньої середньовічної музики — унісонні співи або антифонарій (хорова діалогічність). Впорядкування й канонізація церковного співу Григорієм Великим. Формування музичної теорії. Стійка традиція розвитку музично-естетичної думки. Велика кількість трактатів- композиторів-теоретиків того часу. Музика у складі семи вільних мистецтв. Розуміння музики не як мистецтва, а як науки математичного характеру, музика як наука про правильну модуляцію, правильний спів. Вчення про музику світову, людську й інструментальну, яка розподілялась на природну й штучну, природна- на метрику, ритміку й меліку, штучна на лірику. Схильність до числової символіки й дидактично-алегоричного тлумачення музики. Тлумачення музичного сприймання як «пронизування серця» або як досягнення покаяння, вигнання злих духів

(Рабан Мавр, Іоанн Златоуст, Василь Великий, Ієроним, Василь Селевкійський). Перетворення античне вчення про етос на теологічну етику та містичну демонологію. Музична естетика батьків церкви (Кападокійська трійка, Климент Олександрійський, Василь Великий, Григорій Ниський, Кіпріан, Тертулліан, Августин). Ставлення до античної естетики, критика язичницького мистецтва, критика теорії гармонії небесних сфер. Суперечливе ставлення до музики. Засудження світської музики, виправдання духовної. Критика інструментальної музики, визнання лише хорової, двох типів виконання - гімн та псалм, псалмодію та гімнодію. Виключення драматизму — жесту, руху, танцю, античного синтезу. Прагнення уніфікації, догматизму, доктринальності відповідно авторитету священного писання. Для ранніх батьків церкви музика- нища ступінь в ієрархії мистецтв, поруч з ремеслом. Вчення про вісім церковних ладів як центр музично-теоретичних трактатів середньовіччя.

Тема 6. Середньовічна теорія музики від Августина до Гвідо з Ареццо. Мистецтво *Ars antiqua*.

Формування проблеми класифікації музики. Музичні трактати Августина «Шість книг про музику», «Шість книг про ритм», «Про мелос» -розкриття природи музики, ритму, метру (*numerus* (число) та *mensio* або *mensura* (розмір), вірша, віршування; вчення про шість видів чисел. Піфагорейське вчення про четвірку та десятку має на увазі не лише ритміку, а і вчення про інтервали (головні благозвучні інтервали - октава, квінта, кварта — побудовані на співвідношенні чисел — 1, 2, 3, 4). Вплив арабських мислителів на музичну естетику. Переклад на латину музикальних трактатів Аль-Фарабі «Велика книга про музику» й «Міркування про музику». Розгляд музики проявом природних почуттів людини, засобом спілкування. Намагання вивести теорію з музичної практики й естетики з чуттєвого сприймання. Заперечення математичних підходів до музики. Ібн-Сіна відкидає аналогію інтервалів — співвідношенню планет і моральних якостей, заперечення моральних теорій звучання. Процес ствердження ритмічної музичної композиції (мензуральної). Сціальний розподіл музики на 3 види: 1- просту або громадянську (цивіліс), названу народною. 2- складну (композиторську) або вчену чи мензуральну, 3- церковну музику як поєднання 1 з 2. Розуміння церковної — композиторською, що потребує навчання. Перехід від ранньо-середньовічної монодії до поліфонії - з 9-10 століть зароджуються перші форми поліфонічної музики (органум, кондукт, гокет, мотет). Початок культу багатоголосся (з 9 століття) , що стає головною проблемою музичної теорії та естетики. Визнання багатоголосного співу досконалим, ускладнення розуміння консонансів, Введення поняття контрапункту (Іоанн ді Гарландія), заборона паралельних рухів консонансами, наближення до потреб музичної практики, відмова від теоретичних схем і догматичних формул. Гвідо з Ареццо та його музична реформа. Винайдення нотного стану, сольмізації слогів (гімн Іоанну для позначення шести ступенів (гексахорду). Застосування невменної нотації чотирьох колорових рис з ключовим буквеним позначенням кожної. Прибічник практичного напрямку, проти відстороненого спекулятивного теоретизування (від Боеція). Трактат «Мікролог» виклад правил створення музики, зв'язку мелодії з характером піснеспіву, відповідності музики різноманітності настроїв, характерів й національності людей. Традиційні положення про етичні значення тонов, про пріоритет музиканта-теоретика над співаком-практиком. Критика естетики *Ars nova*, намагання систематизувати визначення музики у «Сумі музики», аналіз числової символіки, про значення музики.

Тема 7. Музична естетика доби Відродження. Естетика *Ars nova*

Інтенсивний розвиток музичної естетики на початку XIV століття. Пробудження нового естетичного світогляду. Підрив теологічного погляду на музику, скептицизм відносно надчуттєвої небесної музики. Полеміка з питань церковної музики. Булла (1322) папи римського Іоанна XXII з засудженням нового мистецтва й музики *Ars nova*. Захист рядом теоретиків церковної музики, принципів і правил григоріанського співу, критика нововведень композиторів нового мистецтва. Боротьба між представниками «давньої» й

«нової» музики з практичних питань музичного мистецтва. Визначення принципів нового мистецтва не відстороненою теорією, а потребами чуттєвого сприймання, вимогами різноманітності співзвучь, ритмів, довжин тонів. Відмова від традиційного переконання про каноничний, міцно встановлений характер числових пропорцій, покладений в основу співвідношень музичних тонів. Доказ «неспівмірності» різних небесних світил, на основі яких середньовічна наука вираховувала числові визнання ірраціонального характеру музичних пропорцій. Розхитування системи середньовічної музичної теорії мистецтвом і естетикою *Arg nova*, Орієнтація на живу музичну практику, спостереження про види й жанри сучасної йому народної музики (Проголошення принципу свободи в розвитку мелодії й русі голосів, дозволяв хроматику, відстоював права почуття над догмами середньовічних канонів. Визначення й класифікація музики, вчення про тони, консонанси й дисонанси, про нотацію та тривалості т. зв. *santus figuratus*. Складний і суперечливий процес переходу музичної естетики від от Середньовіччя до Відродження у працях XV століття. Новітність духу та загальна спрямованість середньовічної традиції в музичних трактатах часу. Критика вчення про сольмізацію Гвідо з Ареццо.

Тема 8. Музична естетика XVI століття. Остаточний розрив з середньовічною традицією.

Побудова принципово нової музичної естетичної системи композиторами й теоретиками XVI століття. Гуманістична філософія як теоретична основа музичної естетики Царліно, Вінченцо Галілея, Козимо Бартолі, Адріана Петі-Кокліко в Італії, Хуана Бермудо, Дієго Ортіца, Франсиско Салінаса в Іспанії, Глареана, Германа Фінка, Мартіна Агриколи, Мартіна Лютера в Німеччині. Принципово нове уявлення про гармонію, засноване на новому розумінні природи, буття й людини. Критика середньовічного розуміння музичної гармонії як абстрактного числового принципу Миколаєм Кузанським. Зміна уявлень про призначення й роль музики — не підготовчої сфери для сприймання Святого письма, а для отримання насолоди й естетичного задоволення. Синтез теорії про «пронзення серця», вчення Аристотеля про музичне виховання, думок Овідія про музику як засіб збуджувати любов. Критика «гармонії сфер». Перший музичний словник («*Deffinitorium musicae*», 1475). Визначення музичних термінів свого часу. Відкидання середньовічного поділу музики, поділ Тінкториса музики на три види: гармонічну, органічну, ритмічну. Новий підхід до музичної творчості, аналітичний огляд творів Жоскена Дебре, Обрехта. інтерес до особистості композитора, індивідуальних та національних особливостей мистецтва. Прибічність античної музики й античної естетики, посилення на вчення Аристотеля про матерію і форму, Прагнення Царліно визначити емоційне значення окремих ладів. Вчення про гармонію, засновану на музичній пропорції, як про “душу світу”, ідея про єдність музичної гармонії та «пристрастей душі». намагання повязати традиційну ідею впливу музики на людину з сучасною теорією афектів та вченням про темпераменти. Ідея єдності музики й тексту, мелодії та слова, рівноправ'я мови музики й слова у виразі людських афектів і пристрастей. Роль особистості композитора і музиканта, повне злиття теорії й практики, теоретичного - практичного володіння музикою.

Модуль 1. Тема 9.

Музична естетика Італії, Франції, Німеччини 17 століття. Оперна естетика, естетика музичного бароко й класицизму.

Перша хвиля науково-технічної революції у 17 столітті, антропоцентризм світосприймання, сутнісні зміни музичного мислення й формування нової теорії музики. Зміни естетичної концептуальності, зміни в музичній мові, формування вільного стилю, гомофонного складу, мажоро-мінорної системи. Гармонія як універсальний світовий закон. «Компендіум музики» французького філософа й вченого Р. Декарта (1618), засновника філософського раціоналізму та нового наукового мислення. Характеристика ритмів й музиці, ладів й способів композиції. Про різноманітність як “приємну властивість усіх речей” про силу впливу часу в музиці. Зауваження стосовно часу й ритму в музиці - панування рівномірно-акцентної ритміки в музичній практиці, і відповідно тогочасній

науковій теорії однорідності часу-простору. Теорія афектів та ідея наукового експерименту в трактаті французького вченого М. Мерсенна «Harmonie universelle» («Всеобщая гармония», 1636–1637). Музика як прояв всезагальної любові, божественної гармонії. Питання музичної акустики. Внесок в розробку 12-тонової темперації. Створення клавіатури з більшою кількістю чорних клавіш. Звернення до дослідження фізичних властивостей звуку, визначення швидкості його розповсюдження, встановлення зв'язку між висотою звуку з числом коливань тілу, що звучить, відкриття явища обертонів. Спроба раціонального й метафізичного пояснення сприймання властивостей музичних явищ (тлумачення досконалості консонування як результат періодичних коливань тіл, що звучать). Перехід від умоглядності до дослідження «живого» матеріалу. Вивчення музичних інструментів й фізіологічної природи співу, вивчення органів мовлення, про роль акцентів та інтонації у співі. Новий підхід до музики — закони механічного природництва, закони механіки як основа розповсюдження звуку. Визначення звуку як коливань і руху повітря, теорія ехо, залежність сили звуку від масштабу тіла. Теорія звуку, проблеми акустики, історія музики, теорія інтервалів, історія музичних інструментів. Розуміння музики як наукової дисципліни, необхідність вивчення наукової практики, систематизація знань про музику. Поняття музики - синонім гармонії, лише частково - мистецтво звуків. Мета – хвала Господу як універсуму музичної науки. Введення поняття музичної поетики, класифікація музичних стилів. Обговорення засобів збудження людських пристрастей. Типи темпераментів і афекти. Механічність та містика у тлумаченні афектів. Визначення музичної композиції як поєднання голосів, явища вертикально-контрапунктного, на відміну від процесуально-«горизонтального». Народження опери та оперна естетика. Поява першої опери «Евридика» Я. Пері й Дж. Каччіні (1600). Критика нідерландських поліфоністів В.Галілеєм, звернення до античної музики, відкриття виразності монодійного співу з інструментальним акомпанементом, омузикалення декламації. Естетика Флорентійської камерати Дж.Барді-Кореї (1580). Дискусії про речитативний стиль в музиці. Формування неаполітанської опери-серія та бель канто, розповсюдження по Італії й Європі (Англія, Німеччина(Гамбург). Франція, Австрія, Чехія). Естетика Бароко. Перевага художньої практики над теорією. Теоретичний трактат “Про музику” італійського поета Дж. Маріно. “Збурений стиль” К. Монтеверді як вираз сильних пристрастей. Трактат “Мелодія або друга музична практика” проти Дж.Артузі, проти “поміркованого” й “м'якого” стилю попередників. Проблема національного стилю в музиці у французькій естетиці. Виникнення у XVII столітті нової галузі музикознавства - історії музики. Тлумачення музичної термінології — словник, пояснення музичної теорії а практики, переважно світських жанрів - мадригалу, канцони, концерту. Прояв ідей емпіризму в дослідженнях властивостей звуку в М. Мерсенна й Ж. Совера, введення раціоналістичного підходу, законів естетичного сприймання на основі математичних пропорцій в різних рівнях музичної організації Р. Декартом.

Тема 10. Музична естетика XVIII століття й доби Просвітництва у Франції, Німеччині, Італії.

Історично-світоглядні детермінанти Французького Просвітництва. Критика абсолютизму королівської й церковної влади, соціальної нерівності енциклопедистами (Руссо, д'Аламбер, Дідро, Монтеск'є, Бомарше, Вольтер), ідеї прогресу, освіти, виховання, природних прав людини, розвитку природничих наук. Панування ідеї національної незалежності і патріотизму. Незалежність Сполучених Штатів Америки (1787 р.) Конституція, визнання політичних і особистих свобод. Пошук єдиного фундаментального принципу, вираженого мовою математики в теорії Ж.Ф. Рамо, де таким єдиним принципом стане обертоновий звукоряд. Теоретичні новації Жана-Филиппа Рамо (1683 – 1764). Закладення основ музичної теорії, спираючись на природничий підхід. Проблема наслідування в музиці, класифікація видів мистецтв. Високе значення інтонації. Музична естетика Німецького Просвітництва. Роботи відомих німецьких теоретиків І. Вальтера,

Й. Маттезоан, Ф. Марпурга, І. Шейбе, Х. Шубарта. Боротьба за національну музичну культуру, проти італоманії, диспут про музику в Лейпцігському колеґіумі. Класицистська музична естетика оперного мистецтва Італії 18 століття — відбиття принципів і норм опери-серія. Критика сучасного стану італійської опери-серія. Позитивна оцінка італійської комічної опери. Протиставлення опери-буффа-опери-серія.

Тема 11. Музична естетика в Україні та Росії XVII-XX століть

Зміни в культурному житті України XIV-XVI століть під впливом гуманістичних Ренесансних європейських наукових, освітянських ідей, мистецьких новацій — опери, мадригального співу, лютневої, гітарної, клавірної й хорової концертної музики. Острозька академія, полемічна література. Львівські табулатури. Вплив Реформаційного руху. Оживлення національних прагнень мови, національного стилю в мистецтві й музиці. Становлення у 17 століття української й російської музичної естетики, теорії музики, внаслідок орієнтування на європейські теоретичні праці. Переорієнтація музичної теоретичної думки через зміну стилю церковного стилю. Знаменні співочі азбуки 15- 17. Орієнтування на західноєвропейські трактати, на вивчення теорії музики, узагальнення приймів письма в галузі партесної композиції в концертному стилі, спосіб контрапунктичної обробки наспіву «нота проти ноти». Спрямованість на норми європейського музичного мислення. на барочний стиль, стилістику. близьку венеціанській школі кінця 16 століття (многохорне письмо). Перший музично-естетичний трактат. «Мусіка» гуманістичного спрямування. Музична теорія в першій половині XIX століття. Україна — частина Російської імперії, розвиток музики й музичної теорії та естетики в контексті російської культури. Війна 1812 року й патріотичний підйом думки й творчості. Публікація давніх епічних творів. Вивчення давньоруської церковно-співочької культури та її. Естетика й теорія музики С.І. Танєєва в теоретичних роботах. Поява праць з теорії й історії музики Маркса, Римана, Бусслера, посібників П.І. Чайковського, М.А. Римського-Корсакова, ладової теорії Б. Яворського, методу редукції Х. Шенкера.

Тема 12. Музична естетика німецької класики й романтизму. Нова концепція музики: естетика піднесеного.

Нові методи осягнення прекрасного в естетиці - «дочці філософії». Пов'язаність краси та її відображень з якістю, піднесеного - з кількістю. Динамічне піднесене як вираз людського почуття, відчуття на чолі великої природної сили, перед якою неможливо нічого вдіяти. Обґрунтування естетичної теорії романтизму у Ф. Шеллінга, Й. Г. Гамана, Й.-В. Гете та Ф. Шіллера. Теоретичне обґрунтування руху "штюрмерів" Й. Г. Гердером. Введення терміну «романтизм» стосовно музики Е. Т. А. Гофманом (1776–1822). Плекання музичною естетикою двох основоположних ідей: 1- панування трагічних мотивів самотності й мандрів, 2- поетизація природи і далекого минулого. Пов'язаність німецько-австрійського музичного романтизму з літературою й ліричною поезією. Вплив на становлення естетичних ідей Енських романтиків ідеї над емпіричного абсолютного "Я" Й. Фіхте. Уособлення без свідомих творчих начал, сконцентрованих у творчій дії. Сенс життя реальної людини - на діяльність, у безконечному прагненні вищої, "остаточної цілі".

Тема 13. Музична естетика XIX століття

Музична естетика XIX ст. - вплив загальної естетики, яку характеризують багатство тенденцій, які осягають багатоманітність художнього життя та розмаїття підходів до осмислення місця й ролі мистецтва в суспільстві. Втрата ідеї творчості як діяльності формування художньо довершених мистецьких творів. "Творча свобода" — поняття, що зазнало в культурі Новітнього часу профанації, зведене до свавілля. Втрата естетичних критеріїв творчості, виведення мистецтва поза межі діяльності, Індивідуалізм практики, крайній суб'єктивізм творчості, що в теорії естетики відображено в ідеї спонтанності художнього процесу, його цілковитої не детермінованості. Еклектизм методологій, домінуючою тенденцією є позитивізм. З'ясування природи естетичної здатності з опорою на досягнення науки в дослідженні механізмів сприймання, уяви, пам'яті, розсудку. Втрата естетичного критерію творчості, розрив естетики з ідеалом художньої досконалості як

мети мистецтва. Протиставлення естетичного й художнього досвіду, Художність - другорядна, провідне місце - естетичного в сенсі збудження чуттєвості, безвідносно до естетично визначених засобів. Акцентуція крайніх — шокуючих — форм виявлення(поза художніх і поза моральних). Вдавання до послуг ринкової культури, збуджуючи інстинкти пожадливості, агресивності, статеві інстинкти і под. Естетика класичного реалізму і естетика ірраціоналізму, модернізму та постмодернізму, естетика позитивізму, філософії життя, екзистенціалізму.

ТЕМА 14. Музична естетика ХХ століття.

На межі ХІХ-ХХ ст. – становлення естетики модернізму. Проблема теоретичного статусу предмета та методу естетичної науки. Естетичні проблеми мистецтва, художньої творчості, призначення мистецтва у суспільстві отримали цікаве розв'язання у творчості видатних митців Німеччини ХХ ст. — Т. Манна ("Доктор Фаустус" — 1947) і Г. Гессе ("Гра у бісер" — 1943). Естетика постмодернізму Поняття "постмодернізм".

СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма	Денна форма											
		Усього	у тому числі	Усього	у тому числі								
	л		п		лаб	інд	сп		л	п	лаб	інд	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1- 2. Музична естетика як наука про красу в музиці.	8		2			6							
Тема 3-4. Музична естетика Античності.	8		4			4							
Тема 5-6. Музична естетика Середньовіччя.	88		4			4							
Тема 7-8. Музична естетика Відродження.	810		4			6							
Тема 9. Музична естетика Італії, Франції, Німеччини 17 століття. Оперна естетика, естетика музичного бароко й класицизму.	10		4			6							
Тема10. Музична естетика 18 століття й доби Просвітництва	10		4			6							

Франції, Італії, Німеччини													
Тема 11. Музична естетика України й Росії 17-20 століть	10		4			6							
Тема 12. Музична естетика німецької класики й романтизму.	10		4			6							
Тема 13. Музична естетика XIX століття.	8		2			6							
Тема 14. Музична естетика XX століття.	88		22			6							
Разом	90		34			56							

5. Теми самостійних робіт

Модуль 1.

№1. Музична естетика як наука про красу в музиці.

№ 2. Музична естетика Античності. Естетика давньогрецької трагедії в “Поетиці” Аристотеля.

№ 3 Музична естетика Середньовіччя. Трактати Гвідо з Ареццо, Іоанна де Грохео, Іоанна де Муріса.

№4 Музична естетика Відродження. Трактати І. Тінкториса й Дж. Царліно.

Модуль 2.

№.5 Музична естетика 17 століття. Теорії гармонії світів та афектів, естетика опери й стилю бароко. Естетика класицизму за “Поетикою” Н. Буало.

№6. Музична естетика 18 століття, французького та німецького Просвітництва. Теорія музики й естетика Ж.-Ф. Рамо.

№7. Музична естетика німецького романтизму. Вчення про “художній твір майбутнього” як синтез мистецтв Р.Вагнера. Вчення про “музично-прекрасне” Е.Гансліка.

№ 8. Музична естетика України й Росії 17- 20 століть. “Мусікійська граматика” М. Дилецького. Естетика музичного постмодернізму. Праця Т. Адорно “Теорія естетики”.

1. ПОРЯДОК ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Максимальна оцінка за кожний змістовий модуль **50 балів**.

Оцінка поточного контролю складається із:

- контрольної роботи (2 теоретичних запитання) – максимальна кількість **50 балів**:

Оцінювання контрольної роботи:

41-50 – якщо відповіді у роботі студента на питання грамотні та обгрунтовані; студент вільно, впевнено володіє навчальним матеріалом, виявляє самостійність мислення, широту кругозору;

31-40 - якщо відповіді у роботі студента демонструють володіння навчальним матеріалом, на питання відповів вірно, але потребує уточнень окремих положень; відсутня необхідна деталізація;

21-30 - якщо відповіді у роботі студента розкривають суть питання, але під час відповіді на питання припускається неточностей і помилок;

11-20 - якщо відповіді у роботі студента демонструють часткове володіння матеріалом, але він не може дати пояснень щодо виконаної роботи, відповіді не повністю розкривають суть питання, допущені грубі помилки;

1-10 - якщо робота студента виконана з помітними помилками і оформлення виконано недбало;

0 - повна відсутність відповіді.

Підсумкова оцінка з дисципліни визначається за результатами оцінювання кожного змістового модуля.

Порядок зарахування пропущених занять

Пропущені індивідуальні заняття зараховуються шляхом самостійного опрацювання студентом тем занять (конспектування, опрацювання додаткової літератури, підготовка презентації, підготовка реферату тощо) із наступним їх захистом за розкладом консультацій викладача.

10. Рекомендована література

1. Кассирер Э. Философия символических форм: В 2 т. М.; С-Пб.: Универс. кн., 2002. Т. 2.
2. Боеций. О музыкальном установлении // Герцман Е. В. Музыкальная боэциана. СПб, 2004.
3. Адорно Т. Философия новой музыки. / Пер. с нем. Б. Скуратова. Логос, Москва, 2001.
4. Адорно Т. Теория эстетики. Київ: Основи, 2002.
5. Бычков В. Феномен неклассического эстетического сознания. *Вопр. философии*. 2003. № 10; № 12.
6. Эстетика / За ред. Л. Т. Левчук. Київ: Вища шк., 2006.
7. Маньковская Н. Эстетика постмодернизма. С.-Пб: Алетейя, 2000.